

30 316
A MAGYAR KIRÁLYI FÖLDMIVÉLÉSÜGYI MINISZTERIUM KIADÁSA

RÁDIÓS GAZDASÁGI ELŐADÁSOK

SZERKESZTŐBIZOTTSÁG:

ELNÖK: BR. PRÓNAY GYÖRGY DR.
HELYETTES ELNÖK: BUDAY BARNA

TAGOK:

MARSCHALL FERENC DR. SZTANKOVICS JÁNOS
NÉMETH JENŐ WELLMANN OSZKÁR DR.

FELELŐS SZERKESZTŐ:

CZVETKOVITS FERENC DR.

SEGÉDSZERKESZTŐ:

SUHAYDA TIBOR

SZERKESZTŐSÉG:

BUDAPEST, V., KOSSUTH LAJOS-TÉR 11. SZ., II. 202.

III. ÉVFOLYAM

A. SZOROZAT

2. SZÁM

OLVASD EL, ŐRIZD MEG ÉS GYŰJTSD KÖNYVTÁRBA!

TARTSUNK RENDET GAZDASÁGUNKBAN

ÍRTA:

PÁLYI SÁNDOR
NY. TISZTTARTÓ

A „RÁDIÓS GAZDASÁGI ELŐADÁSOK“

1929. évi I. félévének A. és B. sorozata
csinos kivitelű kötésben

darabonként 2.— pengő árban kapható

a M. Kir. Földművelésügyi Minisztérium könyvtárában
Budapest, V. kerület, Kossuth Lajos-tér 11. szám, földszint

Tartsunk rendet gazdaságunkban.

írta : **Pályi Sándor** ny. tisztartó.

A jövedelmező gazdálkodás egyik alapfeltétele, hogy a gazda minden tekintetben szigorú rendet tartson gazdaságában. A rendet tartó gazda minden munkáját kellő időben végzi el, nincsen elmaradva s a szabályszerűen végzett munka mindig meghozza a jó termést.

De hát mi is tartsunk rendet, ha a rendről akarunk beszélni !

Amint a gazda birtokba lép, először is nézze meg a *telekkönyvet és a kataszteri birtokleveket*, rendben van-e ott minden ? Nagyon sok birtokon van betáblázva olyan személyre haszonélvezeti jog, aki már évtizedek óta halott. De lehet más természetű szolgálat is betáblázva, ami már régóta megszűnt. Ha a gazda ilyen dolgot észlel, azonnal tegye meg a szükséges lépéseket a törlés végett. Sok esetben nagyon káros következményekkel járhat ilyen esetekben a nemtörődomség. Ugyancsak sok hiba lehet a kataszteri birtoklevelekben is, ha pl. nem lett keresztülvezetve az időközi művelési ágváltozás. Van rá eset, hogy kipusztult szőlőterület után még évek múlva is fizeti a magasabb szőlőadót, holott csak szántóföldnek használják a területet. Az az eset is előfordulhat, hogy új tanya létesült valamely birtokon s nem jelentették be, így tovább is fizetik a tanyahely után az adót, holott az adómentes volna. Tehát nemcsak a rend, hanem a gazda saját anyagi érdeke is kívánja ezeknek a dolgoknak a rendezését.

Birtokbavétel után az legyen a gazda első teendője, hogy vizsgálja meg a birtok *mesgyéjét és határait*. Mindig nagy gondot kell fordítani a határjelekre, határárkokra. Sok kellemetlenségnek lehet ezáltal elejét venni. A határszegletekre tegyünk határkövet vagy jó vastag határoszlopot. A határárkokat tisztogassuk ki. A mesgyékre és útszélekre, árokpartokra ültessünk gyümölcsfákat. Ha a határárok egyúttal vízlevezetésre is szolgál, nagy gondot fordítsunk arra, hogy a víz mindig akadálytalanul lefolyhasson. Így vehetjük elejét a vízkároknak. A mesgyéken, árokpartokon, útszéleken a fűvet és gazokat évenként legalább kétszer kaszáltassuk le *magérés előtt*, nehogy a gaznövények elszaporodását elősegítsük. A határárkok rendszerint közösek a szomszédal, erre tehát tekintettel kell lenni. A rendes gazda nem kívánja a másét, de nem engedi a magáét s ezért kell a közös árkokat közös megbeszéléssel karbantartani.

Ezek után az *épületeket* vegye szemügyre a gazda. A gazdasági épületekben igen tekintélyes tőke fekszik s ez rendszerint csak teher a gazdaságon, mert közvetlen jövedelmet nem hoz. Igen nagy gondot fordítsunk a gazdasági épületek jókarbantartására, mert ha kis hibák kijavítását elhanyagoljuk, a hiba mindig nagyobbodik s a kijavítás mindig többbe kerül. A rendes gazda tanyáján nem látunk düledező falú épületeket, sarkából kifordult ajtókat, becsurgó tetőket, lemállott vakolatot s más ilyen díszes látványosságot, mert minden tavaszon kitaroztatja összes épületeit, a falakat szükség szerint tapasztatja, meszelteti, a tetőket kijavíttatja s mindent rendbehozat. Ha az épületeket így karban tartjuk, igen hosszú ideig eltartanak s így könnyebben törlesztődik a beléjük fektetett tőke.

A jó, egészséges ivóvíz igen fontos dolog, nagy gondot fordítsunk tehát a *kutak tisztántartására* is.

Végül pedig gondunk legyen arra, hogy az összes épületek tűzkár ellen biztosítva legyenek s a biztosított érték a valóságnak megfelelően. Legcélszerűbb, ha több évre szóló átalánybiztosítást kötünk. Ez a legolcsóbb s legalább a gazdaság minden eléghető tárgya biztosítva van. Egy égő gyufaszál, melyet meggondolatlan gyermekkéz dobott el, sok családot döntött már nyomorba. A tűzbiztosítási díjon tehát ne akarjon takarékoskodni a gazda.

A rendes és számító gazda úgy fog a gazdálkodáshoz, hogy először is *megállapítja azt a helyes vetésforgót*, amely azon a vidéken s az adott viszonyok között a legmegfelelőbb. Gazdaságának területét azután eszerint osztja be táblákra s jelöli meg úgy, hogy ne kelljen minden évben újra méregetni. Manapság már minden értelmes gazda tudja azt, hogy a növénytermelésnél be kell tartania bizonyos sorrendet. Csak úgy várhat jó termést, ha az egyes növényeket a nekik megfelelő elővetemény után termeli. Ha a vetésforgót kellő körültekintéssel állapítjuk meg, nem lesz munkatorlódás, kellő időben lehet minden munkát elvégezni. Minden gazda tudja, hogy szakítani kell a régi egyoldalú termeléssel s többféle olyan növényt kell termelni, amit jól lehet értékesíteni a piacokon. Az egyes táblákat lehetőleg úgy osszuk be, hogy keresztben és hosszában is meg lehessen szántani.

A rendes gazda nagyon jól tudja azt, hogy a jó termés alapfeltétele a *rendszeres talajművelés*, erre tehát igen nagy gondot fordít. Nem mulasztja el a tarlóbuktatást *az aratás után azonnal* elvégezni, nyáron a keverőszántással sem késik el, nehogy a gaznövények elszórják magvaikat. Végül pedig ősszel el nem mulasztja az őszi mélyszántást, mert tudja, hogy a téli csapadékot ezáltal tudja biztosan raktározni. A rendes gazda tavasszal nem szánt, eke helyett inkább használja a tárcásboronát vagy a grubbert, mert a tavaszi szántással sok nedvesség párolog el a földből. Ha a szántás el nem kerülhető, pl. alá kell szántani a télen kihordott trágyát, a szántást minél hamarabb elsimítja csúsztatóval vagy a borona hátával, hogy minél kevesebb víz párologjon el. A trágya-alászántásnál arra kell nagyon ügyelni, hogy a trágya a barázda fenekére kerüljön s ne maradjon a felszínen. Ha másképen nem megy, egy gyerekmunkást kell az eke után járattatni, aki a trágyát

villával a barázdába húzza. Az a gazda, aki a talaj megművelésén akar takarékoskodni, saját magát csalja meg és nagyon ráfizet erre a takarékoskodásra.

A talajművelésnek nemcsak az a rendeltetése, hogy a talajt előkészítse a vetésre, hanem az is, hogy a *gyomnövényeket irtsa*, pusztítsa. A rendes gazda nagyon jól tudja, hogy a gazból nincsen haszna. Azon a helyen, ahol a gaz nő, inkább akar hasznothozó növényt látni. Nem tűri tehát gazdaságában a gyomot és gatz. A legveszedelmesebb ellenségei a gazdának a tarack, az acat vagy mácsonya, a földi vagy gyalogszeder s a ragadványfű vagy kaszanyűg. A tarackot úgy lehet csak alaposan kiirtani, ha szántás után a hantokat gereblyével szétkotorjuk s a tarackgyökereket kézzel kiszedjük. Ilyen munkára nagyon jó a gyermekmunkás. Az irtás után pedig termeljünk a földön sűrű csalamádét vagy kendert. Az acatot tavasszal okvetlenül szurkáljuk ki a vetésekből. A gyalogszedert és a ragadványfüvet a gondos szántással is ki lehet irtani. A rendes gazda mindig arra vigyáz, hogy egyféle gaz se kössön magot s ezáltal elejét veszi az elszaporodásuknak. A kapásnövények termelése csak úgy hoz igazi hasznot, ha mindig gyommentesek. A kapásnövényeket annyiszor kell kapálni, ahányszor a gyom szükségessé teszi. Nagy segítségére van e tekintetben a gazdának a lókapa, mert ennek munkája sokkal olcsóbb, mint a kézierő. Ha a gyomirtást rendszeresen folytatjuk, néhány év alatt bámulatos eredményt érhetünk el.

A gazda vagyonának tekintélyes részét a *holleltár* teszi, vagyis a gépekben, eszközökben és különféle felszerelési tárgyakban fekvő tőke. A rendszerető gazda tehát igen nagy gondot fordít ezek jókarbantartására. *Minden tárgynak megvan a rendes helye.* Ha nem használják, visszateszik azonnal arra a helyre. Nem hevernek szanaszét az egész tanyában eke, borona, henger stb. s ha azután szükség van valamire, órákig kell keresni az egyes darabokat és alkatrészeket. Minden tárgyat tető alatt kell tartani, hogy az esőtől meg legyen védve. Midőn pedig ősszel, munka végeztével téli pihenőre tesszük, gondosan vizsgáljuk meg s amelyiken valami hibát találunk, addig ne tegyük állandó helyére, amíg ki nem javítottuk. A vasalkatrészek a téli nedves levegőben hamar megrozsdásodnak, ezért ősszel mindig kenjük be olajjal vagy valami zsiradékkal. Ha nem fordítunk rá kellő gondot, igen hamar tönkremehet a lószerszám is; ha kiszárad, megcserepesedik, könnyen törik és a varrásoknál szakad. Ezt megakadályozhatjuk, ha havonkint egyszer-kétszer alaposan bekenjük valami zsiradékkal vagy olajjal.

A rendes gazda a felszerelési tárgyakon mutatkozó *ceskély hibákat is azonnal kijavítja.* A csekély hiba kijavítása kevés költségbe kerül, de ha elhanyagoljuk, a kis hibából mindig nagyobb lesz és a kijavítás mindig többbe fog kerülni. Sok kárt és bajt okozott már az, hogy az eke, borona, vasvilla, szénavágó szanaszét hevert az udvaron vagy szérűskertben. A kutya által megriasztott csikó vagy borjú beleugrott a borona fogai közé s eltört a lába, vagy az ekének szaladt s az ekevas súlyos sebet ejtett a lábán s az állat tönkrement. A gondatlanságból le nem

szerelt szecs kavágó hány gyermekkezet tett nyomorékká, amint a vele játszadozó gyermekek ujjait lemetszette. A rendes gazda keze alatt ilyen esetek nem fordulnak elő, mert előrelátó gondossággal az ilyen bajokat el lehet kerülni.

A jó szerszám fele munka, mondja a régi jó példabeszéd s igaza is van. Ne sajnáljuk tehát a pénzt a jó szerszámért, mert ha gondot viselünk rá, sokáig eltart s jó munkát lehet vele végezni.

A gazda rendszeretéről lehangosabban a szérűskertje beszél. Ha a kazal teteje hepe-hupás, beázott, az alja köröskörül kikezdett, meghúzgált, a törekkazal széttört s így tovább: mindenki tisztában van a tulajdonossal. A gazda legféltettebb kincse a takarmány- és szalma-készlete s erre nagy gondot fordít. Az őszi esős idő bekövetkezte előtt minden kazal tetejét megigazgatja, újra leköttözi, a kazlak alsó részét tövisgalyakkal vagy tengeriszárral körülveszi, hogy a baromfi vagy más állat hozzá ne férhessen. A szárkúpokat gondosan megigazgatja, nehogy beázzanak. Ha a szérűskertből takarmányt vagy szalmát visznek be, mindig rendesen feltisztítják utána a szérűskertet. Akkor jár el helyesen a gazda, ha a szérűskertet szélfogó fákkal veszi körül s erre legalkalmasabbak a magastörzsű gyümölcsfák, mert ezek pár év múlva tekintélyes hasznot is tudnak hozni, különösen ha a gazda szeretettel ápolja és gondozza őket. A gondosan jársított gazdaság sokkal szebb és értékesebb, mint a fátlan, csupasz tanya. Az a leghelyesebb beosztás, ha nemcsak a szérűskert van körülültetve gyümölcsfával, hanem az egész tanyát 3—4 sor gyümölcsfa veszi körül. Ez a védőöv nagyon alkalmas kifutóhely a baromfinak s itt szívesen elbogarászik s nem tesz kárt a vetésben. A gyümölestermés pedig igen tekintélyes jövedelmet hozhat a gazdának.

A szérűskerten kívül a gazda rendszeretéről hangosan beszél a trágyatelep is. A trágya nagy érték, becsüljük meg tehát eszerint. Először is ne használjuk fel tűzrevalónak, mert ez a legdrágább tüzelő. Minden reggel takarítsuk ki az istállókból, ólaktól az összegyűlt trágyát s azt gondosan terítsük el a trágyatelepen s minden nap tapos-
tassuk meg a telepet állatainkkal. Nagy gondunk legyen arra, hogy a trágyalé szét ne folyhasson s veszendőbe ne menjen. Ha pedig a trágyalé nem férne el a trágyagödörben, ássunk egy külön trágyalékutat s abba gyűjtsük össze a trágyalévet. A trágyalékutat természetesen mindig befedve kell tartani. Nagyon sok gazda a trágyatelepet arra szokta használni, hogy az elhullott baromfit vagy malacot, egy-
szóval a döglött állatokat a trágyába temeti el. Ez nagyon rossz és helytelen eljárás. A dögeket el kell égetni vagy jó mélyen elásni és mésszel leönteni. Legtöbb esetben ugyanis az állat járványos betegségben pusztult el s ha a trágyába temetjük, a bacillusokat nem pusztítottuk el, sőt fejlődésükre kedvező helyre, a rothadó anyagok közé tettük s a legközelebbi trágyakiherdés alkalmával a bacillusok tömegét szétterítjük a gazdaságban. Innen van, hogy egyes tanyákban minden esztendőben megismétlődnek a járványos állati betegségek. Manapság már minden gazdának tudni kell, hogy a járványok ellen a legjobb védekezés az állandó tisztaság.

A jó gazda legfőbb öröme és büszkesége mindig a szép állatállomány volt. *A jó gazdának jók és szépek az állatai, mert nem sajnálja tőlük az eleséget és a gondos, szeretetteljes ápolást.* A jó gazda ismeri állatainak különféle szükségleteit s igyekszik is azokat kielégíteni s nem kíván lehetetlenséget tőlük. Ha a tehenet csak töreken és tengeriszáron tartjuk, ne várjunk tőle sok tejet s ha a szoptató kocának nem adunk bőséges és jó eleséget, ne várjunk alóla szép malacokat. Mert tudni kell, hogy a takarmány adja a tejet, a húst, a zsírt, a gyapjút, a kitartó munkaerőt stb. Az állatokat tehát mindig a szükséglet szerint kell takarmányozni s nem szabad sajnálni tőlük az abrakot, mert annak ára kamatostul visszatérül. De nem kevésbé fontos az állatok tisztántartása és ápolása is. Utolsó gazda az, aki sajnálja állataitól az eleséget s akinek állatai piszkosak és szennyesek. A lovat és szarvasmarhát minden reggel meg kell vakarni és tisztogatni s ha lehet, lemosni. Reggel és este adjunk alájuk tiszta és friss almot. Ügyeljünk arra, hogy állatainknak lehetőleg mindig ugyanabban az órában adjunk enni s különösen a teheneket mindig ugyanabban az órában fejjük. Ha a takarmányt változtatni kell, azt fokozatosan eszközöljük, vagyis ne egyik napról a másikra történjen a változás, hanem mindig pár napi szoktatással. A takarmányváltatást ugyanis rendszerint megsínylik az állatok, különösen a kényesebbek, mint a hízók és a fejőstehenek. Nagy gondot fordítson a gazda a csikók patájára s ha szükséges, hozzáértő kováccsal faragtassa meg a patákat szabályos állásúra. Sok jó csikó lába nyomorodott el azért, mert kellő időben nem igazították meg a körmeit. A téli istállózás alatt rendszerint a szarvasmarhák körmei is nagyon megnőnek s ha tavaszi kihajtás előtt nem körmöljük meg az állatokat, sok esetben nagy kárát vallhatjuk, mert az állat körme behasad, gyulladást kap s a szarutok leválik. Hónapokig szenved emiatt a szegény állat, fejlődésében visszamarad, sőt nagyon gyakran el is pusztul. Soha se mulasszuk el *tavasszal beoltatni állatainkat* lépfene ellen. Nagyon csekély költségbe kerül s nagy károknak vehetjük ezáltal elejét. Általában nagy gondunk legyen állataink egészségére, ne hallgassunk az ostoba babonákra és kuruzslókra, hanem forduljunk értelmes állatorvoshoz, ha erre szükség mutatkozik. Az előrelátó gazda olyan állatokat tart, amelyek kitűzött céljainak megfelelnek. Nem tart tehát mindenféle kores, szedett-vedett, formátlan, rossz testállású állatokat, mert ezek utódai is legtöbbször ilyenek lesznek. A rossz testállású állat ugyanannyi takarmányt fogyaszt, mint a kifogástalan, csak hogy ennek utódai sokszorosan értékesebbek. Rossz fejőstehenet, rossz malacokat nevelő kocát nem érdemes tartani, mert ezekből nincsen haszon. Igen tekintélyes jövedelmi forrása manapság a gazdának a baromfitenyésztés, de csak akkor, ha okszerű alapokon üzi. Ne tartson a gazda mindenféle vegyes, elkorcsosult, tarka-barka állományt, hanem egyfélét s egyszínűt, olyan fajtaikat válasszon, melyek bőven és nagy tojásokat tojnak, gyorsan fejlődnek s nagyra nőnek. A baromfitenyésztésnél is nagy figyelmet fordítsunk a jó ólra, a a tisztaságra s a megfelelő takarmányozásra. Ahol nincs kellő tisztaság,

ott minden évben felüti fejét a baromfivész és a kolera. A legnagyobb veszedelem pedig, ha befészkel magát az ólakba a tyúkpoloska, vagy mint sokfelé hívják, az óvantag vagy paklincs. Ez olyan veszedelmes féreg, hogy szinte lehetetlen kipusztítani.

Ha a tanyára más helyről hozunk valami állatot, pl. vásáron veszünk, nagyon alaposan vegyük szemügyre, nehogy valami járványos betegséget behurcoljunk.

A legnagyobb rend, vigyázat és gondosság mellett is fordulhat elő kár és veszteség az állatok között, annál inkább, ha elmulasztjuk a gondosságot. Így következik azután, hogy az állat szeget nyel, felfúvódik, egérfészket eszik, tollat nyel, kötőfékbe lép stb. mind olyan kár, amelyet a kellő gondosság betartásával el lehetett volna kerülni.

A rendes gazda nemcsak magára nézve tartja kötelezőnek *a rend törvényeit, hanem megköveteli annak betartását minden családtagjától és cselédjétől is.* Nagyon sokszor hallhatjuk a gazda szájából a panaszos kifakadást, hogy: nem ér neki a jó szó, annyiszor figyelmeztettem, hogy már restellek neki szólni, az ember csak saját magát izgatja fel az örökös zsémbeléssel és így tovább. De hát így nem lehet elintézni ezt a dolgot! Ha szükség van rá, bizony szólni kell még akkor is, ha nehezünkre esik is. A fiatalsággal szemben pedig egyenesen mulasztást követünk el, ha nem figyelmeztetjük, oktatjuk és nem neveljük a rendre és gondosságra. A régebbi időben a fiatalság számára kitűnő iskola volt a katonaság, ott megtanulta a rendet. Ez az iskola ma a fiatalságnak nagyon hiányzik. A szülőnek vagy gazdának kell tehát pótolni.

A rendszeret velünk született lelki tulajdonság ugyan, de önfejellemmel és erős akarattal állandóan fejleszthetjük ezt az értékes és hasznos tulajdonságunkat úgy, hogy valóságos jellemvonásává válik az egyénnek. A gazda rendszeretét az első pillanatra elárulja a tanyája, a földje, a szérűskertje, az állatai, a cselédje, a házatája. Hiábavaló a sokféle szabadkozás, hogy éppen most van így szanaszét minden stb., meg lehet azt látni az első pillantásra.

Nagyon sokat lehetne és talán kellene is még elmondani a rendről, annak szükségességéről, hasznosságáról, de nem akarunk ismétlésekbe bocsátkozni és nagyon messzire is vezetne, ha az egyes munkák rendes elvégzésére is kiterjeszkednénk. Végezetül még csak egy igen fontos dologra kell felhívni a tisztelt gazdaközönség figyelmét és pedig arra, hogy *a rendes gazda pontosan feljegyez mindent.* Tart magának egy alkalmas könyvet s ebbe feljegyzi az összes bevételeit és kiadásait. Minden gazdának tudnia kell azt, hogy miből mennyi jövedelme és haszna van, mert csak így tudja megítélni: érdemes-e foglalkozni azzal a dologgal? Ha azután év végén csoportosítjuk a bevételeket és kiadásokat, láthatjuk tisztán, milyen eredményt mutat fel gazdálkodásunk együttvéve és külön-külön. Együttal azt is megláthatjuk, hogy felesleges, elkerülhető és haszontalan dolgokra mennyit költöttünk. A legtöbb esetben az ember könnyen kiadja a pénzt és észre sem veszi, mire fogyott el, de ha a könyvből olvassuk a kiadási téte-

leket, egyúttal meg is bíráljuk, okvetlen szükséges volt-e az a kiadás, vagy elkerülhettük volna? Ez a *takarékosság iskolája!* Erre pedig minden gazdának igen nagy szüksége van. Egy másik könyvben pedig jegyezzünk fel minden adatot, ami a gazdaságra vonatkozik. Írjuk be melyik táblát mikor s milyen mélyen szántottuk, mikor mivel vetettük el, mennyi magot, műtrágyát adtunk, volt-e valami kár (víz, rovar, jégeső), mennyi termést adott s milyen volt a minőség? Az állatokra vonatkozóan is jegyezzünk fel minden adatot (párosodás, szaporodás, vétel, eladás stb.). Mindez olyan fontos adat, amelyre gyakran lehet szüksége a gazdának. Az írásokra vigyázzunk, azokat meg kell őrizni. Adókönyvet, számlákat, nyugtákat s más egyéb hivatalos írásokat gondosan őrizzünk meg, mert sohasem lehet tudni, mikor lehet rá szükség.

A gazdasági helyzet olyan nehéz, a gazda vállait oly sok és súlyos teher nyomja, hogy csak úgy tarthatja fenn magát, ha a legcsekélyebb dolgokat is a legnagyobb gondossággal és körültekintéssel végzi s tudatában kell lennie minden gazdának, hogy jó gazda csak a rendes gazda lehet.

Rendszeretel. takarékosság és szorgalom olyan tulajdonságok, melyek nélkül ma nem boldogulhat a gazda. Sok embernek bizonyára nehezére esik úgy alkalmazkodni, hogy ezeket mindig szem előtt tartsa, de ha komolyan megfontolja, be kell látnia, hogy enélkül nem boldogulhat, viszont erős akarattal magáévá teheti ezeket a nemes erényeket.

